

Χειμώνας

Τόπος ελαιοπαραγωγής το χωριό μας, όπως κι ολόκληρο το νησί, στήριζε όλη την οικονομική του δραστηριότητα στην καλλιέργεια της ελιάς. Μια χρονιά με καλή σοδειά, μια *μαξουλοχρονιά*, ήταν ευλογία και δώρο Θεού. Οι πλούσιοι θα γέμιζαν τα κιούπια (1) τους και οι φτωχοί θα έκαναν μερικά μεροκάματα ,να σβήσουν λίγο χρέος από τον μπακάλη, να κάνουν ένα ζευγάρι παπούτσια στα παιδιά τους τις Γιορτές.

Από τον Αύγουστο κιάλας, μόλις το *ξεράδι* άρχιζε να πέφτει κάτω από τις παστρεμένες ελιές, τ' αφεντικά φρόντιζαν να εξασφαλίσουν τον *ταϊφά* (2) τους. Ανάλογα με τα μόδια που υπολόγιζαν πως θα μαζέψουν, φρόντιζαν να συμπληρώσουν τον αριθμό των γυναικών (μαζώχτρες) και τον αριθμό των αντρών (ραβδιστές),που θα χρειάζονταν. Το *καπάρωμα* (3)είχε ισχύ εθιμικού δικαίου και σπάνια ένας εργάτης αποχωρούσε από το αφεντικό του, ακόμα κι αν βρισκόταν άλλο αφεντικό που να του έδινε μεγαλύτερο μεροκάματο. Σπάνιο ήταν επίσης να επιχειρήσει αφεντικό να σπάσει τον ταϊφά άλλου, να του αποσπάσει δηλαδή εργάτες .Μια τέτοια προσπάθεια δεχόταν επικρίσεις και έμενε χωρίς αποτέλεσμα. Έτσι οι ίδιοι εργάτες έμεναν για πολλά χρόνια στη δούλεψη του ίδιου αφεντικού και η σχέση ανάμεσά τους γινόταν περισσότερο ανθρώπινη και οικεία.

Χαράματα ξεκινούσε ο ταϊφάς για τον ελαιώνα. Με τις παραδοσιακές βράκες οι γυναίκες, με την κίτρινη μαντίλα στο κεφάλι, με στόκαρα ή χοντροπάπουτσα στα πόδια, με μάλλινα πλεχτά γάντια για τα χέρια. Με το *ντιμπλί* στον ώμο οι άντρες, καβάλα στο μουλάρι τ' αφεντικό. Ποδαρόδρομος μιας ,πολλές φορές και περισσότερων ωρών, για να φτάσουν στον ελαιώνα. Και ύστερα μάζεμα μέχρι το μεσημέρι, να μην ξεφύγει καμιά ελιά ,να μην απομείνουν *μπασάκια*. Λιγόχρονη διακοπή το μεσημέρι, ίσα –ίσα να ψηθεί η ρέγγα στα λιόκλαδα, κύριο φαγητό του εργάτη ,με ψωμί, λίγες ελιές κι ένα κρεμμύδι .Και ύστερα μάζεμα μέχρι το ηλιοβασίλεμα και ο ποδαρόδρομος για την επιστροφή στο χωριό. Και μ' όλη την κούραση της ημέρας, η προσπάθεια ν' αρπάξουν στο δρόμο λίγα ραδίκια για το βραδινό φαγητό, ένα κλαδί ελιάς για την κατσίκια, ένα κούτσουρο για τη γωνιά.

Η ικανότητα της μαζώχτρας στο μάζεμα της ελιάς μετριόταν με το πόσα καλάθια ελιές μάζευε την ημέρα. Ο ραβδιστής ήταν καλός, όταν μπορούσε να φτάσει και να ραβδίζει ως τα ακρόκλαδα του δέντρου, να *κατεβάξει γομάρια* (4) ελιές , να μην κάθονται οι μαζώχτρες και περιμένουν. « Θα σου βάλουμε φωτιά από κάτω ! » ,τον πείραζαν, αν προλάβαιναν να μαζέψουν τις ελιές από τα δέντρα που είχε ραβδίσει και να φτάσουν κάτω από το δέντρο , που ράβδιζε .Έπρεπε πάντα να έχει

ραβδισμένες ελιές, έτοιμες να μαζεύουν οι μαζώχτρες. Κι εκείνος γελούσε και συντρόφευε το τον ήχο από το ντιμπλί στο ράβδισμα με το τραγούδι και το σφύριγμά του.

Και γέμιζαν τα καλάθια, *τσιτώνονταν* (5) τα τσουβάλια, γίνονταν τα γουάρια, για να 'ρθει ο *κυρατζής* (6) να φορτώσει ,να κάνει κι άλλη στράτα. Γυάλιζε ο ιδρώτας στα καπούλια των μουλαριών, τα κεντημένα με χάντρες θαλασσιές και άσπρες ψήφες .Και τα' αμπάρια ξεχειλίζουν από ελιές *ρουπάδες* (7), αδραμιτιανές και κολοβές ...

Συναγωνίζονταν η *Απάνω* και η *Κάτω μηχανή* (8),ποια να βγάλει το περισσότερο και το καλύτερο λάδι .Ευπνούσε η *μπουρού* (9) τους εργάτες, ειδοποιούσε για την αλλαγή της βάρδιας, για το σχόλασμα από τη δουλειά. Τα σχολιαρόπαιδα, πριν πάνε στο σχολείο, λίγες δεκάδες μέτρα παραπέρα, περνούσαν από την *Κάτω μηχανή* , να κάνουν μια νόστιμη *καπυράδα* (10),να τη μασουλάνε και να γεμίζουν χέρια, βιβλία και τετράδια με ζάχαρη και λάδια. Και δούλευαν οι μηχανές ασταμάτητα, οι ελιές πήγαιναν στα τόσα ή στα τόσα λαγήνια (11),γέμιζαν τα τουλούμια και κουβαλούσαν οι εργάτες το εβλογημένο λάδι στα σπίτια, να φάει η φτωχολογιά , να αντρωθούν τα *κουπηλάρια* (12).

Φάρμακο το λάδι γιατρεύει πληγές ανακουφίζει από τους πόνους.
Λάδι στο άναμμα της καντήλας στο εικονοστάσι,λάδι στο τάμα στην Παναγιά : *Να φέρου στ'χάρ' Σ' ένα τουλούμ' λάδ'...*

*Να φέρω σίμα σου κερί και σίμα σου λιβάνι
Και με το βοϊδοτούλουμο να κουβαλώ το λάδι,*

Παρακαλεί η χριστιανή κόρη τον Άγιο Γιώργη, να τη γλιτώσει από τα χέρια του άπιστου που την κυνηγάει.

Βλογημένο το κλαδί της ελιάς στο ποδαρικό, στο κόψιμο της βασιλόπιτας, στο στεφάνι της Πρωτομαγιάς.

Έκαιγε του *λιουδάκρυγιου* (13) η γιαγιά και θύμιαζε τα εικονίσματα, όταν χτυπούσε εσπερινός κι έγερνε ο ήλιος πίσω από τον *Άγιο Λια* (14). Και μοσκοβόλαγε ο τόπος ...

Και οι καρδιές...

Οι ατέλειωτες νύχτες του Χειμώνα γέμιζαν με τα ανεπανάληπτα *νυχτέρια*. Συγγενείς και γειτόνισσες μαζεύονταν στο σπίτι σήμερα της μιας, αύριο της άλλης να τη *σεργιάσουν*(15) να τελειώσει μια δουλειά, που χρειαζόταν πολλά χέρια για να τελειώσει. Νυχτέρια γίνονταν για το ξεκόκκισμα του καλαμποκιού, την επεξεργασία του βαμβακιού ή του μαλλιού, το καθάρισμα σιταριού και άλλες εργασίες.

Η νοικοκυρά είχε ετοιμάσει διάφορα σπιτικά εδέσματα , τηγανίτες, λουκουμάδες, τυρόπιτες και άλλα, για να φιλέψει τις καλεσμένες της. Από το νυχτέρι δεν έλειπε ο *παραμυθάς* (16) , που με αζεπέραστη τέχνη κρατούσε αμείωτο το ενδιαφέρον των ακροατών του. Όταν έκλειναν τα

καφενεΐα, στο νυχτέρι έρχονταν και άντρες, που βοηθούσαν περισσότερο με τις ιστορίες και τα ανέκδοτά τους και λιγότερο με τη δουλειά που έκαναν .Τις περισσότερες φορές το νυχτέρι τέλειωνε με *παιχνΐδια (17)*, τραγούδια και χορό.

Για το ξεκόκκισμα του καλαμποκιού χρησιμοποιούσαν τα ντουγένια. Τα τοποθετούσαν ανάποδα με τις σκληρές πέτρες προς τα πάνω και έσερναν πάνω σ' αυτές τον καρπό του καλαμποκιού. Οι σπόροι σωριάζονταν κεχριμπαρένιοι στο πάτωμα και το ξυλώδες μέρος έμενε για τροφή των ζώων και για προσάναμμα της φωτιάς.

Η επεξεργασία του βαμβακιού περιλάμβανε το *μαγκάνισμα* , το στοΐβασμα και το γνέσιμο. Χρησιμοποιούσαν ,αντίστοιχα, τον μάγκανο, το δοξάρι και τη ρόκα και στη συνέχεια , για το τύλιγμα της κλωστής, την ανέμη και το ροδάνι με τα μασούρια. Η επεξεργασία του μαλλιού γινόταν με το λανάρισμα και το γνέσιμο. Για το *ξέσιμο* του μαλλιού απαραίτητα ήταν τα λανάρια .Οι περισσότερες γυναΐκες ήξεραν να κάνουν όλες αυτές τις δουλειές και ήταν εύκολο να βοηθάει η μια την άλλη.

Τα χρόνια εκείνα οι έννοιες της ανθρωπΐας, της αλληλεγγύης και της συνεργασίας δεν είχαν χάσει ακόμα τη σημασία τους.

Γλωσσάρι

1. *το κιούπι* : πιθάρι .
2. *ο ταϊφάς* : (λ.τούρκικη) ομάδα ανθρώπων ,μπουλούκι.
3. *το καπάρωμα* : προκαταβολή , δέσμευση, αρραβώνας.
- 4 *το γομάρι* : δυο τσουβάλια ελιές, φορτίο μουλαριού.
- 5 . *τσιτώνω* : κλείνω το γεμάτο τσουβάλι με «τσιτίες» (ξύλινες πρόκες).
6. *ο κυρατζής* : ο αγωγιάτης .
7. *οι ρουπάδες* : (δρύπες)ελιές θρούμπες.
8. *οι μηχανές* : ελαιοτριβεία.
9. *η μπουρού* :σειρήνα ελαιοτριβείου.
10. *η καπυράδα* :(καπυρός = ο ψημένος),ψωμί ψημένο και βουτηγμένο σε λάδι.
11. *το λαγήνι*: μονάδα μέτρησης του λαδιού .
12. *το κουπηλάρ'* : αγόρι,έφηβος.
- 13 .*το λιουδάκρυγιον* : αρωματικό κόμμα ελιάς.
14. *ο Άγιο-Λιας*: ο Προφήτης Ηλίας , λόφος δυτικά του χωριού με ομώνυμο εξωκκλήσι.
15. *σεργιάζω* :προσφέρω βοήθεια , κάνω την ίδια εργασία .
16. *ο παραμυθάς* : απαραίτητος στα νυχτέρια έλεγε ατέλειωτα παραμύθια για δράκους και βασιλοπούλες για σπανούς και μυλωνάδες. Μεγάλος παραμυθάς του χωριού μας ο μακαρίτης Παναγιώτης Ανέργας (του Παπ'τσέλ').
- 17.*τα παιχνΐδια*: συνηθισμένα παιχνΐδια ήταν με το μπουκάλι και το κάρβουνο. Οι παίχτες ,άντρες και γυναΐκες, κάθονταν κυκλικά σταυροπόδι στο πάτωμα. Στο κέντρο του κύκλου τοποθετούσαν πλαγιαστό ένα μπουκάλι που κάποιος το περιέστρεφε δυνατά. Το μπουκάλι έπειτα από αρκετές περιστροφές σταματούσε με

το στόμιό του να δείχνει έναν από τους παίχτες. Αυτός ήταν υποχρεωμένος να εκτελέσει την ποινή που του επέβαλε η ομήγυρη, να τραγουδήσει, να μιμηθεί ένα ζώο κτλ.

Με ανάλογο τρόπο παιζόταν και το παιχνίδι με το κάρβουνο Ένα αναμμένο κάρβουνο κρεμόταν από την οροφή στο κέντρο του κύκλου των παιχτών. Καθένας από τους παίχτες προσπαθούσε φυσώντας το να το κατευθύνει πάνω στον άλλον. Εκείνος που δεν κατόρθωνε να το απομακρύνει από τον εαυτό του, ήταν ο χαμένος και εκτελούσε την ποινή που του επέβαλαν.